

„Az ifjúság elméjét akarván világosítani”

Szigethi Gyula Mihály iskoladrámái

A XVII—XVIII. században az erdélyi értelmiség eszmei fejlődésére döntő módon hatott a külföldi egyetemeken való tanulás, a bécsi udvar azonban fokozatosan korlátozta a nyugati tanulmányutak engedélyezését. A hétéves háború idején már csak kivételesen sikerült kis számú erdélyi fiatalnak útlevelet szereznie. A külföldbe menőket alapos vizsgálat alá vetették. Backamadarasi Kis Gergelynek, a későbbi székelyudvarhelyi rektor-professzornak az útlevél megszerzéséért folytatott küzdelme meggyőzően bizonyítja a megszorító rendelkezések szigorát, magától Mária Terézia királynőtől kellett kihallgatást kiharcolnia az engedélylevél elnyeréséért. Minden korlátozó intézkedés ellenére az erdélyi protestáns ifjúság mégis szép számmal jutott ki német, holland, svájci egyetemekre. Tudományos ismeretekkel, új tanításokkal, sokan rebellis eszmékkel megrakodva tértek haza. A hazatérő fiatal értelmiségieket azonban megalkuvásra kényszerítették a honi állapotok. A polgárosodó Nyugat és a feudális mozdulatlanságra ítélt Erdély közt szembetűnő gazdasági, társadalmi, politikai és kulturális eltérés mutatkozott. Nem nagy a választék: papi, tanári vagy nevelői állás főúri gyermekek mellett. Esetleg e három pálya időnkénti fölcserélése. Csakhogy a papi szószék vagy a felekezeti iskolák katedrája nem lehet forradalmi eszmék hirdetésének fóruma. Ezért is annyira felemás a hazai fölvilágosodás. A hazatért értelmiségiek egy része városi kollégiumokban helyezkedett el, többségük szétszóródott, és falusi parókiákon keresett megélhetést. E két értelmiségi pálya közt merev határvonal nem húzható: a tanárok gyakran cserélik fel a katedrát a szószékkal, vagy fordítva.

Jellemző a nyugati kultúra iránti érdeklődésre és a tanári kar iskolázottságára, hogy a székelyudvarhelyi református kollégium valamennyi tanára — Benkő Józsefet, a neves tudóst kivéve — a XVII. század végétől kezdődően a XVIII. századon át végesvéig külföldi univerzitásokon gyarapította ismereteit.

A vidékre szakadt tudós értelmiség szellemi örökségének számbavételét hazai művelődés- és irodalomtörténetírásunk nem végezte el teljes egészében. A székelyudvarhelyi tudományos könyvtár polcain például Szigethi Gyula Mihály hagyatéka — több mint negyven kéziratot kötet — várja a feltámadást. Gazdag örökség. Írásai közt találunk matematikai, fizikai, filozófiai, etikai, történelmi és helytörténeti dolgozatokat, novellát, alkalmi és dicsőítő verseket, drámákat. Izgalmas feladatot kínál ez a csaknem érintetlen hagyatéka filozófusoknak, filológusoknak, a természettudományok művelőinek, történészeknek egyaránt. El kellene dönteni, hogy Szigethi, ez a sokoldalú pedagógus, a felvilágosodás sokrétű, sokszínű és több ár-

nyalatú áramlatának melyikéhez tartozott. Tisztázni kellene, hogy irodalmi öröksége, főleg drámái, milyen tartalmi és formai értéket rejtegetnek. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy az erdélyi fölvilágosodás felemás helyzete befolyásolja Szigethit is. Írásaiban érezni az óvatosságot, indulatai lefojtottságát, a gondolatok elhallgatását. Kutatók összefogását igénylő szép munka volna kimutatni, hogy Szigethi a korabeli tudományos ismeretek szintjén tanított-e, hogy filozófiai, természettudományi nézetei melyik irányzat felfogásához igazodtak. Ilyen meggondolás alapján ezúttal drámaírói munkásságának bemutatására teszünk kísérletet.

Irodalmi tankönyvek és összefoglaló irodalomtörténeti művek nem említik őt. A Magyar Irodalmi Lexikon nem emlékezik meg róla. Jancsó Elemér, a felvilágosodás irodalmának nagy ismerője Szigethi Gyula Mihály munkásságáról ezeket írja: „Átdolgozott és eredeti darabjai — melyekkel, sajnos, a szakirodalom behatóan még nem foglalkozott — a francia felvilágosodás eszméinek a hatását tükrözik.“ (*A magyar irodalom a felvilágosodás korában*. Bukarest, 1969. 301.)

A századforduló táján Bernáth Lajos, a pozitivisták irodalomtörténészre jellemző aprólékos pontossággal megírta a protestáns iskolák színjátszó mozgalmának történetét. A *protestáns iskoladrámákról* (*Protestáns Szemle*, XIII. 1901. 577.) című terjedelmes tanulmányában kitér Szigethi drámaírói munkásságára. Átböngészte az udvarhelyi professzor kéziratait, azonban csak leltárt készített és tartalmi kivonatot ad műelemzés és értékelés nélkül. Miután kötelességét teljesítette, köszönőlevél kíséretében visszaküldte a kéziratokat az udvarhelyi kollégium könyvtárának: hadd lepje továbbra is az ismeretlenség pora. Pedig Bernáth megsejtette Szigethi drámáinak jelentőségét, főleg tartalmi értékeit. A *Százszor Szép* című darab ismertetését így zárja: „...erős gyanúm, hogy e színművet maga Szigethi írta, akinek úgy látszik, szíve a francia forradalom által felvetett egyenlőség, testvériség és szabadság eszméiért égett. Bizonyosságai ennek (uo.) úgy a németből választott művek, mint főleg utóbbi munkája.“

Szigethi 1759-ben született Marosvásárhelyen. Középkisiskolai tanulmányait szülővárosában, a református kollégiumban végezte. Kiváló tanuló volt. A kollégista Szigethiről sok érdekes és értékes adatot közöl Koncz József *A marosvásárhelyi evang. református kollégium története* (Marosvásárhely, 1889) című munkájában. Marosvásárhelyi ténykedésének egyik fontos mozzanatáról Fogarasi Sámuel naplójából is értesülünk: „Comédiákat jádszodtak régen a kollégyiombeliek, én is gyerek koromban emlékezem egyre, midőn a praeceptor Szigethi Mihály sidónak volt öltözve.“ (Jancsó, i.m. 298.)

Marosvásárhely után négy évet a marburgi, göttingai, stuttgarti és bécsi egyetemeken töltött. Külföldi tanulmányútra jóakarója, a híres orvosprofesszor, Mátyus István ösztönözte. A költségek egy részét Bethlen Sándor gróf fedezte, mivel két fiának tanítására Szigethi elkötelezte magát. 1789-ben a külföldi univerzitásokról visszatérő Szigethit Bécsben érte a hír, hogy kinevezték professzornak Udvarhelyre. A gróf azonban nem bocsátotta el szolgálatából. Három évig szolgált a Bethlen grófokat, aztán Teleki Józsefnél vállalt nevelői hivatalt. Vele ment pesti, majd bécsi rezidenciájára. 1796-ban meghalt a gróf, Szigethi állás nélkül maradt. Ekkor kapta a meghívást az udvarhelyi kollégium filozófiai tanszékére, az elhunyt Bodola Sámuel helyére.

Szigethi friss szellemet hozott az iskolai oktatásba. A *Nemes Udvarhely — Széki Rosás kert* címen ismert, nyomtatásban is megjelent írásában katedrai munkájáról írja: „Eddig ez helyben még Wollfiána Filozofia hallatott; és az is szoros határok közzé szorítva tanítatott. Én ezért a' reám bizott ifjuság elméjét akarván világoztatni, boldogságokat elő mozdítani, a'mint magam is éreztem, Eklecticus Filo-

sofus modjára, magamat egyhez is nem kötöttem; a Filozofia határait pedig ki terjesztettem.“ (*Tudományos Gyűjtemény*, IX. 1925.)

Szigethi idején tanították először az udvarhelyi iskolában az irodalomtörténetet, az irodalomkritikát és a természettudományokat; ő kezdte meg a statisztikának, politikának, törvényismeretnek, módszertannak és más diszciplínáknak tantárgyként való tanítását. Szigethi kezdeményezésére vezették be a kiváló tanulók megjutalmazását is.

A felvilágosodás nyelvművelő programjával egybehangzóan vallja munkáiban a színjátszás rendkívüli szerepét az anyanyelv ápolásában, kiművelésében, az ifjúság nevelésében. Felfogását gyakorlatba is ültette: létrehozta a diákszínpadot. Nagy érdeme, hogy nem az iskoladrámák hagyományát folytatta, hanem a világi színműirodalom új alkotásait karolta fel. Az 1801. szeptember 10-i bemutatkozásra az akkori idők világi drámairodalmának egyik divatos darabját, Dugonics András *Arany perecek* című regényének színpadra alkalmazott változatát, a *Matskási Júlia* című színművet választotta.

A diákszínpad darabszükségletének kielégítéséért tollat ragadott. Eredeti és átdolgozott munkáinak címe (a szerző megjegyzéseivel): *A' Szegénység és a' Szeretet*. Németből fordította, de sok helyeken bővítette Sz.M. Sz.Udvarhelyt 1802-ben Augusztus első Hetiben (XLII. kötet); *Mellyik már a' nagyobb Sido?* egy Néző Játék, melyet formált három felvonásban Lotich, ki készítetted pedig Szigethi Mihály Sz.Udvarhelyi Professor Sz.Udvarhelyt 1803-ban (XLI. kötet); *Százszor Szép* egy vig játék (XLIII. kötet). A XXIII. kötet tartalmaz egy cím nélküli iskoladrámát, melyet *Komédia és Tragédia* címen Bernáth Lajos nyomtatásban is megjelentetett; a XXVII. kötet két játékot, melyeket párbeszédes formájukért szintén a drámai műfajhoz sorolhatunk: *Egy ének* szapora tántz notára, mely áll négy Rendekből, és *Más ének*, melyben egy keményenn báno férfi beszélget igen engedelmes Feleségével. A XLIII. kötetben egy cím nélküli, csonkán maradt drámát hagyott ránk.

A kor nem kedvezett a haladó eszméket hirdető színjátszásnak. 1795-ben Marti-novicsnak és társainak kivégzése újabb sötét korszak beköszöntését jelezte. Szigethi Gyula Mihály visszavonult. 1805-ben Karácsoni Sámuel tanártársára bízta a színjatekok további szervezését. 1823-ban kérte nyugdíjazását. A nyugalomba vonulás azonban nem jelentett pihenést: kéziratait rendezte, tanul, ír. 1837-ben hunyt el. Hamvai a székelyudvarhelyi református temetőben pihennek. A „hálás utókor“ érzéketlenül tapos elsüllyedt sírhantjára.

Kézíratos drámái közt találunk eredeti alkotást, átdolgozott, magyarított színművet és ismeretlen szerző munkájának másolatát.

A cím nélküli dráma az 1775-ben készült kéziratai között kapott helyet. Valódi iskoladráma. Első része komédia, amely lényegében csak előjátéka a tulajdonképpeni tragédiának. A komédiában a latin nyelvű prológos és a hosszas előjáró beszéd után a színjátékos királyt választanak maguknak, és annak szórakoztatására, tiszteletére és okulására eljuttazzák a tragédiát. A második rész ismét előjáró beszéddel kezdődik, s utána következik a trójai háború egy mozzanatát felelevenítő tragédia. Ez a dráma — minden valószínűség szerint — jóval korábban keletkezett, Szigethi bizonyára csak lemásoltatta. Régiségére utal a ludi rex megválasztásának szokásán kívül az is, hogy középkori újlatin eredetű sor-strófákban, alexandrinusban, illetve négyes rímű, felező tizenkettesekből szerkesztett magyaros Zrínyi-versszakokban szerezte a névtelen szerző. Bár ez a mű nem Szigethi munkája, fel kell figyelniük rá, ugyanis a pusztá ténny, hogy kéziratai közt tartogatta, a színjátszás iránt tanúsított korai érdeklődését jelzi. Nehéz eldöntenünk, hogy ez a cím nélküli dráma fordítás-e vagy eredeti alkotás. Témája, szereplői, a cselekmény színhelye távoli, s ebből arra

következtethetünk, hogy fordítás. Megnehezíti a döntést az is, hogy csonkán maradt. A tulajdonképpeni színmű kezdődik az első felvonás második jelenetével, folytatódik a harmadik felvonás első jelenetével, és végződik a másodikkal.

Az 1778. évi kéziratait tartalmazó XXVII. kötetben két rövid játék található, melyeknek témája igen egyszerű: a férj és a feleség énekes perlekedő párbeszéde a családi élet apró-cseprő problémáiról. A szöveghez kottát is mellékel Szigethi, akit minden bizonnyal a vers (és esetleg a dallam) szerzőjének kell tekintenünk.

Legjelentősebbek az 1800-as évek legelején Székelyudvarhelyen németből átdolgozott drámái, illetve eredeti vígjátéka, a *Százszor Szép*. Kéziratgyűjteményének darabjai közül ezek érzékeltetik leginkább, hogy Szigethi gondolkodását — a vidéki elmaradottság közepette is — mennyire átjárták a felvilágosodás eszméi. Ekkor keletkezett színműveinek közös tartalmi jegye a társadalmi kérdések iránti fogékonyság. A' *Szegénység és a Szeretet* című, németből átdolgozott háromfelvonásos drámájának és a *Mellyik már a' nagyobb Sido?* ugyancsak háromfelvonásos, magyarított színművének közös témája a különböző társadalmi osztályokhoz, népekhez tartozó fiatalok küzdelme a szabad párválasztásért, a feudális erkölcs ellen. A' *Szegénység és a Szeretet* című műben Villámi hadnagy lemond tisztí rangjáról, hogy egy lánynak visszaadja becsületét. A nagy szegénységben élő Villámit Venczel, az egyszerű csizmadia támogatja mindaddig, míg nem a fejedelem tudomást szerez volt tisztjének sorsáról, és kapitánnyá lépteti elő. A nép sorsát szívében viselő uralkodó alakjának megrajzolása különben a hazai felvilágosodás irodalmának egyik jellemző jegye. „Legesleg első kötelessége egy fejedelemnek az, hogy az ő jobbágyi között jó téteményt és szerentsét tétessen, azokat boldogokká tegye; ő egy nagy familiának Attya, a' kire sok fiaknak és leányoknak szemei néznek, kiket olly boldogokká tartozik tenni, mint azok kívánhatták. Boldog az a' fejedelem, ki az ő jobbágyinak szemeiből a' könnyhullatást eltörli.“

A szegények erkölcsi fölényét már ebben a darabban kidomborítja, majd tovább mélyíti a *Mellyik már a' nagyobb Sido?* című színművében. Ebben új elemként jelenik meg a zsidóságnak az emancipációért vívott küzdelme jogosságát hangoztató és helyeslő álláspont. A kapzsi, embertelen Kincsesi fiát, Károlyt az örökségből való kitagadással fenyegeti, ha feleségül veszi a zsidó Náthán leányát, Máriskót. Károly semmibe veszi a szülői tilalmat, és a vallás leplebe burkolózó faji előítéletek rabjait megleckézteti: „Éppen ez az embereknek ma egy nagy hibájok, a' mit Uram Atyámba tapasztalok, hogy mindjárt a' vallást hánytorgatták, mintha a' vallás azért adatott volna, hogy ebből valaki a' más meg tsalására, gyűlölésére erősséget vegyen [...]; én ugy tapasztalom, hogy annak van leg kevésbé vallása, a' ki azzal ditsekedik a' más meg vetésére, a' ki másrol azt le akarja huzni, hogy azt mindenek utalására ki tegye [...]. Ma mindjárt vallástalanság, ha valaki Pap ellen szoll; ha ugy nem hiszen mint ő; ha ugy nem gyűlöl mint ő; ha olyanokkal társalkodik, a' kik néki nem leg jobb emberei; ha egy idegent ugy meg talál betsülni, mint egy kőzökbe valot [...].“

A szegénynek és elnyomottnak együttérző szeretettel, az uzsorásnak megvetéssel, a keresztényeken és hitsorsosain egyaránt segítő zsidónak rokonszenvenvel ábrázolt alakja mind arra vall, hogy Szigethi ízig-vérig humanus gondolkodású, a társadalmi igazságtalanságok ellen az írástudók felelősségével küzdő író.

Behatóbb elemzést érdemlő munka a *Százszor Szép*. Kétségtelen, hogy a vígjáték szerzője Szigethi. A környezet, a drámai konfliktus, a jellemek és a jellemek rendszere hiteles hazai világot tükröz. Ráismerünk a XIX. század legelejének erdélyi kisvárosára, a kor jellegzetes hazai figuráira. Még a korabeli Székelyudvarhely képe is megvillan az olvasó előtt. A szereplők a Botos utcán, a hosszú Bethlen utcán, a

romokban heverő vár és a sópiac körül járnak-kelnek, a környező domboldalakon. a Budváron és a Szarkakón vadásznak. Valószínűleg 1802-ben vagy 1803-ban írta. Különböző ez az időszak egybeesik a Szigethi alapította diákszínház fénykorával, amikor az évenként kétszeri előadáshoz neki kellett színházról gondoskodnia.

A *Százszor Szép* ötfelvonásos komédia. Témája egy felvilágosult nemes ifjú küzdelme a párválasztás szabadságáért. A városban feltűnik egy ragyogó szépségű ismeretlen lány. Az úri világ gavallérjai igyekeznek kegyeibe férkőzni. Meg-megújuló ostromuk sikerült vígjátéki helyzeteket teremt, s egyben a jellemek bemutatását biztosítja.

A *Százszor Szép* nem mestermű. Néhány jól megformált figura, sikerült vígjátéki jelenet azonban arra enged következtetni, hogy Szigethi tudatos alkotó volt, és tehetség is lakozott benne. Remekbe szabott figura például Sarkantyusi, a parlagi nemes. Közeli rokona Bessenyei Pontyijának és Kisfaludy Mokányának. Parlagiságán elnézően mosolygunk, izgalmas vadászkalandjait szívesen hallgatjuk, szókimondásáért tiszteljük, és együttérzünk vele, amikor a divathóbort ellen hadakozik. Valahányszor színpadra lép, elevenséget hoz magával. Alakjában a rousseau-i természetes életesményképet sejteti az író. „Nekünk falusiaknak születésünkkel kapott elméségünk vagyon: mi nem sokat tzikernyálunk, nem kapunk az erőtetéssel járó complimenteken, a' mit hosszas mesterséggel 's tudománnyal a pallérozott városiak fel nem találhatnak, mi a' természet uttyán egyszeribe fel találjuk.“ Ez a „természetes ember“ az anyanyelv ápolásának is egyik szószólója.

Sarkantyusi ellentéte Tsigaháti és Elisabeth, az ifjú Kőházi édesanyja, akik a külföldi divat, a „tzerimoniák“ majmolói. Gróf Tsillagi a házasságról alkotott feudális erkölcsi felfogás megtestesítője. Ifjú korában a szülők akarata ellenére egy közrendű lányt vett nőül, akitől leánygyermekke született. Elettségét és gyermekét elhagyta, külföldre utazott, könnyelmű életet élt. Feleségének segélykérő leveleire nem is válaszolt. A haladó törekvések, a felvilágosult eszmék szószólója Kőházi, Napházi és Sofia. Nemes gondolkodásúak, érkevények a társadalmi igazságtalanságok iránt, a feudális erkölcs ellen lépnek fel, a felvilágosult ember eszményeit hirdetik. Lehetetlen azonban észre nem vennünk, hogy Szigethi felfogásának szócsövei szürkébb, kevésbé egyénített figurák, mint a többiek. Igaza lehet Bernáth Lajosnak, aki Szigethi munkásságának ismertetését ekképpen zárja: „... s lehetséges, hogy Szigethi előtt Martinovits és társainak gyászos árnyai lebeghetek s tartották vissza ajkát úgy a szabadabb szólastól, valamint kezét is a szokott manupropriától.“ Napházi végzavai félreérthetetlenül hirdetik Szigethi felvilágosult gondolkodását és a viláosság diadalába vetett hitét: „Nagyságos asszony!... Itt láthat egy minden tzerimonia nélkül való természeti embert, a' ki bizonyosság abban, hogy a' világ semmit sem vesz, ha régi meg öszült bal vélekedéseit le vetkezi 's egyszer meg kezdi gondolni, hogy a' természetnek szelid lántzai minden embereket egybe kötöttek, hogy a' magass pohtz és születés minket nem tehet mindenkor szerentsébebbekké; és hogy a' leg alább való ember is ember 's nekünk atyánkfia.“

Figyelmet érdemlő figura Gábor, Tsillagi szolgája, aki merész gondolatot fogalmaz meg az emberek egyenlőségéről: „Hiszem a Természet engemet éppen olly szabadnak szült, mint Excellentiádat; én is husbol, tsontbol és vérből alkottattam, mint Excellentiád; ugyan azon Nap világosit nekünk, 's azon egy Napnak sugárai élesztenek bennünket, én Excellentiáddal egy levegőt szívok; egyikünk úgy hal meg, mint a' másik; hozzá teszem azt is, hogy a' diszno Pásztor engem éppen úgy betsül, mint Excellentiádat, mert az Excellentiád kapuja előtt is tsak azt kiáltja: Hajtsd ki a disznokat.“

A cselekmény fonalát ügyesen göngyölti a szerző, és kielégítő dramaturgiai tudással köti és oldja a bonyodalom szálait a zárójelenetig. Szigethinek erős oldala a komikum. Nagyszerű vígjátéki helyzeteket sikerül teremtenie, amelyekben a jellem- és helyzetkomikum eszközeit egyaránt felhasználja. A darab első jelenete már jóízű kacagásra késztet: Tsillagit, a 60 éves gavallért köszvény gyötri. Keze, lába bebugyolálva, jajgat, miközben szerelmes levelet diktál. Megérkezik Napházi. Tsillagi gyorsan eltűnteti a gyógyszereket és a meleg holmikat, kinyitattja az ablakot, s a benne lakozó ifjú hévről beszél, közben a köszvény okozta szúrós fájdalomtól fel-felordít, s szidja a cipészt, mivel túl szorosra készítette — papucsát.

Hangsúlyozom, Szigethi drámai művei vegyes értékűek; remekül fölépített és erőtlen jelenetek váltogatják egymást; jó komikumérzékkel rendelkeznek, de a feszült-ségteremtés nem erős oldala; olykor pergő dialógusait hosszú tirádák követik. Ennek ellenére érdemes örökségére (és sok más hasonlóra) figyelmet fordítanunk. Nemcsak holmi kegyeletes érzéstől vezettetve, nem pusztán amiatt, hogy ezeket a drámákat a múlt század első éveiben írták egy távoli székely kisvárosban, hanem elsősorban mindazért, amit az iskoladráma (és általában az iskolai színjátszás) művelődéstörténetünkben képvisel.

Jól tudom, számos irodalomtörténeti munka foglalkozik az iskoladrámákkal; nem feledkezett meg róluk a különböző eszmeáramlatok históriája avagy az egyes kollégiumok, vidékek helytörténete sem. Mégis merem állítani (többek közt az Udvarhelyen föllelhető gazdag örökség ismeretében), hogy az iskoladrámák nevelésügyi, művelődéstörténeti vagy (ne féljünk kimondani) politikai, társadalmi, bölcséleti jelentősége még nem nyert átfogó és méltó megvilágítást. Ezt az írásos hagyatékat elfedi és elzárja a jobb megismeréstől holmi előítéletféle is, amely eleve laposnak, naiv gyermekinek és tanárossmód didakticistának tekint minden iskolai irodalmi örökséget. Holott az iskoladrámákra sokszor épp az ellenkezője a jellemző. A „világot jelentő deszkák“ (még ha korlátozott mértékben is) a kollégiumok falai közt is a nagyobb, tágabb, szabadabb és haladóbb világot jelentették. S ha az előbb azt állítottam, hogy a templomi szószék vagy a tanári katedra nemigen lehetett haladó eszmék pódiuma, akkor most hozzá kell tennem, hogy a színpad (még az iskolai is) inkább válhatott azzá. Haladó szellemű tanárok (és tanárszerzők) az újdonságért, előrelépésért lelkesedő diákok számára az iskolai színjátszás volt az a terület, ahol mást, talán jobbat, előbbremutatót nyújthattak az iskola tanrendjéhez képest (például magyarul játszottak, amikor még latin volt a tanítás nyelve). Különösen illik ez olyan protestáns kollégiumokra, amelyeknek tanárai az akkor már meglehetősen polgáriasodott és fölvilágosodott Hollandiában, Svájcban vagy Angliában tanultak.

Mindezek alapján úgy vélem, hogy az iskoladrámák alaposabb megismerése teljesebbé — s bizonyos vagyok benne: pozitívabbá — tenné az oktatásunk, művelődésünk, bölcséletünk múltjáról alkotott képünket.

Szigethi Mihály öröksége mindezt jól példázza.

Hermann Gusztáv

